

УДК 37:004

ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ В КИТАЙСЬКІЙ НАРОДНІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Чжао Бейбей

PERIODIZATION OF THE DEVELOPMENT OF ART EDUCATION IN THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

Zhao Beibei

На зіставній основі проаналізовано різні підходи до періодизації становлення і розвитку системи освіти в Китайській Народній Республіці. З'ясовано, що дослідники обирають різні підстави для виокремлення періодів чи етапів. При цьому китайські вчені (Ван Гуанхуа, Ван Ци, Ду Яньян, Чен Жуйлін, Вен Канлін та інші) віддають перевагу опорі на суспільно-політичні індикатори, такі як поява нових нормативно-правових актів, важливі події суспільного життя, політичні трансформації. Водночас українські дослідники (Н. Джгун, Н. Котельнікова, Д. Перепадя та інші), а також вихованці української педагогічної школи Лу Шаньшань і Чжан Лун частіше спираються на власне освітологічні критерії: динаміку мети, принципів, змісту, форм і методів реалізації освітнього процесу, які, втім, безперечно, часто детермінуються саме суспільно-політичними процесами. На основі історичного огляду виокремлено сім етапів становлення й розвитку системи художньої освіти в Китаї як невід'ємної складової системи освіти в цілому: 1949–1956 рр. – становлення художньої освіти в умовах соціалістичних перетворень за радянським зразком; 1957–1965 рр. – емансипація від впливу радянської системи художньої освіти та розвиток в умовах всеосяжного соціалістичного будівництва; 1966–1976 рр. – руйнація в роки «культурної революції»; 1977–1984 рр. – відродження після «культурної революції»; 1985–1998 рр. – докорінна модернізація на засадах принципу відкритості; 1999–2009 рр. – розбудова відкритої системи неперервної художньої освіти; 2010 р. – наш час – інноваційний розвиток на основі цифровізації та широкої інтеграції. Перспективи подальших досліджень убачаються в детальному вивченні особливостей мети, завдань і змісту художньої освіти в КНР на кожному з виокремлених етапів її розвитку, а також з виявленні провідних чинників і тенденцій такого розвитку.

Ключові слова: освіта, художня освіта, становлення, розвиток, періодизація, етапи, мистецтво, образотворче мистецтво, Китайська Народна Республіка.

On a comparative basis, different approaches to the periodization of the formation and development of the education system in the People's Republic of China are analyzed. Researchers have been found to choose different grounds for distinguishing periods or stages. At the same time, Chinese scientist (Wang Guanghua, Wang Qi, Du Yanyan, Chen Ruilin, Wen Kanlin and others)

prefer to rely on socio-political indicators, such as the emergence of new regulations, important events in public life, political transformations. At the same time, Ukrainian researchers (N. Dzhgun, N. Kotelnikova, D. Perepadya and others), as well as Ukrainian pedagogical school's students Lu Shanshan and Zhang Long often rely on their own educational criteria: the dynamics of purpose, principles, content, forms and methods of educational process, which, however, are undoubtedly often determined by socio-political processes. Based on the historical review, seven stages of formation and development of the art education system in China as an integral part of the education system as a whole are identified: 1949–1956 – formation of art education in the conditions of socialist transformations on the Soviet model; 1957–1965 – emancipation from the influence of the Soviet system of art education and development in the conditions of comprehensive socialist construction; 1966–1976 – destruction during the years of the “cultural revolution”; 1977–1984 – revival after the “cultural revolution”; 1985–1998 – radical modernization based on the principle of openness; 1999–2009 – development of an open system of continuing art education; 2010 – our time – innovative development based on digitalization and broad integration. Perspectives of further research are seen in the detailed study of the purpose, objectives and content of art education in China at each of the selected stages of its development, as well as to identify the leading factors and trends in such development.

Key words: education, art education, formation, development, periodization, stages, art, fine arts, People's Republic of China.

Загальна постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Освіта є основою суспільства, запорукою його цивілізаційного поступу і соціального розвитку. Художня освіта як невід'ємна складова освітньої системи в цілому розвиває художні таланти і художню творчість, сприяє розвитку мистецтва, формує духовний світогляд людей та створює позитивну соціальну атмосферу в суспільстві. Разом із тим, держава завжди намагається поставити мистецтво і художню освіту на службу для виконання не тільки функцій катарсису, збагачення духовного життя, морально-естетичного виховання народу, але й для здійснення ідеологічної місії. Тому освіта в цілому і художня освіта зокрема не тільки завжди відгукуються на всі соціально-політичні процеси в країні, а й детермінуються у своєму розвитку політичними, економічними соціальними зрушеннями. Це яскраво демонструє історія становлення й розвитку Китайської художньої освіти, яка у ХХ столітті пройшла тернистий і звивистий шлях розвитку.

Вивчення цієї історії, виявлення закономірностей і чинників розвитку художньої освіти й освіти в цілому, трансформації їх гуманітарних і соціальних ролей на різних етапах буремного суспільно-політичного життя Нового Китаю становлять чималий інтерес для науковців різних країн, особливо в наш час, який став часом перманентних докорінних змін,

глобальних зрушень, переформатування зовнішньополітичних відносин у світовому масштабі.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми. Переважна більшість китайських і зарубіжних дослідників історії педагогіки та освіти в Китаї (М. Боєнко, 2006; Ван Гуанхуа, 1998; Ван Ці, 2012; Ду Яньнянь, 2004 та ін.) в основу періодизації становлення і розвитку китайської системи освіти покладають доленосні події політичного та соціально-економічного життя країни.

Так, Ван Гуанхуа (1998), напряму пов'язує тенденції розвитку системи освіти в КНР із ключовими етапами суспільно-політичного розвитку країни. На цій основі дослідник виокремлює три періоди:

- 1949–1968 – реформи в системі освіти Китаю в період реконструкції народного господарства та «великого стрибка»;
- 1968–1978 – народно-освітній хаос;
- 1978 – по цей час – сучасний період освітніх реформ (Ван Гуанхуа, 1998).

Тими самими критеріями керується Ду Яньнянь (2004), створюючи періодизацію розвитку школи й освіти в КНР:

- початок соціалістичних перетворень (1949–1956 рр.);
- всеосяжне соціалістичне будівництво (1956–1966 рр.);
- «культурна революція» (1966–1976 рр.)
- соціалістична модернізація Китаю (з 1976 р. – дотепер) (Ду Яньнянь, с. 290).

Не можемо не відзначити певну непослідовність наведеної періодизації, де очевидною є незіставність часових проміжків між основними віхами: якщо перші етапи тривали, на думку Ду Яньняня, не більше 10 років, то останній – «з 1976 року – дотепер» – є безпідставно тривалим, навіть якщо брати до уваги, що дослідження виконано в 2004 році. Насправді ж за майже 30 років, що минули після «культурної революції» до часу проведення дослідження, у розвитку системи освіти КНР відбулося чимало важливих подій, що змінювали його характер і зміст. Пов'язуємо такі висновки зосередженістю дослідника переважно на змінах політичного курсу країни без достатнього врахування особливостей культурно-освітніх процесів (які, втім, безперечно відчувають суттєвий вплив з боку суспільно-політичної ситуації).

Певні кроки в напрямі подолання такого політично орієнтованого підходу до періодизації розвитку освітніх систем зробив Ван Ці (Ван Ци, 2012), досліджуючи становлення державно-громадської системи забезпечення якості вищої світи. Автор виокремив лише три періоди, але вже зробив спробу схарактеризувати їх із суто освітологічних позицій: спорадичний (1978–1985 рр.), інституціоналізації (1985–1999) та диверсифікованого розвитку (з 1999 по цей час) (Ван Ци, с. 10).

Зарубіжні дослідники історії педагогіки й освіти Китаю менше концентруються на суто політичних аспектах (не скидаючи втім із шальок терезів їхнього детермінувального впливу) і зосереджують свою увагу на суті процесів і трансформацій.

Так, характеристика змін у національній системі освіти Китаю після створення КНР дала підстави дослідникам О. Михайличенку та О. Шрестхі для виокремлення п'яти періодів: перший – 1949–1951 рр., другий – реформ, проголошених постановою Державної Народної Адміністративної Ради від 10.08.1951 р., третій – «культурної революції», четвертий – після неї, п'ятий – після реформ 1985 р. (Михайличенко, Шрестха, 1996).

На нашу думку, наведеній періодизації бракує характеристики періодів, оскільки автори лише формально окреслили їх межі.

Російська дослідниця М. Боєнко (Боєнко, 2006) виокремила в історії освіти в КНР три періоди:

- реформування (1949–1966 рр.);
- руйнація в епоху «культурної революції» (1966-1976 рр.);
- відновлення (1976–1981 рр.).

Дослідниця переконана, що реформа, здійснена після 1981 р., надала системі освіти її сучасних обрисів (Боєнко, 2006).

Тенденція виокремлювати чотири етапи в розвитку як окремих складників, так і системи освіти КНР у цілому простежується і в працях українських дослідників.

Н. Джгун (2012), вивчаючи підготовку студентів до виховної роботи в школі, авторка обрала індикатором зміни етапів корекцію мети виховання як процесу цілеспрямованого впливу суб'єкта виховання (держави і навчальних закладів) на об'єкт (народ і учнівську молодь). На цій підставі дослідниця

виокремила в становленні і розвитку системи вищої педагогічної освіти КНР такі етапи:

– 1949–1958 – становлення китайської системи підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в школі шляхом перенесення педагогічної практики СРСР на національний ґрунт;

– 1958–1985 – руйнування системи педагогічної освіти в період «культурної революції» і впровадження «Домінування принципу китаєцентризму» в практику підготовки студентів-майбутніх учителів до професійної діяльності, зокрема до виховної роботи в школі, в університетах країни;

– 1985–1995 – відродження національної педагогічної школи на тлі «повернення до національної самобутності» і переосмислення мети, змісту і базових принципів як виховної роботи взагалі, так і системи підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в закладах середньої освіти в університетах КНР;

– 1995 – по цей час – розвиток національної системи підготовки студентів вищих навчальних закладів педагогічного профілю до виховної роботи в школі з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду (Джгун, 2012).

У цілому підтримуючи методологічну позицію і висновки Н. Джгун, не можемо погодитися з недостатньо обґрунтованим, на наш погляд, розширення хронологічних меж етапу руйнування системи педагогічної освіти в період «культурної революції». Адже власне «культурна революція» тривала з 1966 по 1976 рр. Дійсно, політика «великого стрибка», запроваджена в 1958 р., певним чином сприяла і початку «культурної революції», і супроводжувалася запровадженням принципу китаєцентризму. Але є помилкою ототожнювати «великий стрибок» і «культурну революцію». Так само, як і час 1977–1985 р. ознаменувався відновленням після руйнації, а не її продовженням.

Чотири періоди виокремлює у становленні й розвитку сучасної системи освіти і педагогічної підтримки обдарованих дітей у Китаї Н. Перепадя (2015). В основу періодизації дослідницею покладено аналіз історичних подій і нормативних документів, які стали чинниками становлення теорії обдарованості дітей в Китаї. З точки зору авторки, це такі періоди:

1920–1960 рр. – відновлення традиції пошуку та відбору, навчання і виховання дітей з високими здібностями;

1960–1978 рр. – державне визнання необхідності спеціальної підготовки обдарованих і талановитих особистостей;

1978–1986 рр. – становлення системи спеціальної освіти для обдарованих дітей у КНР;

1986 рр. – по цей час – розвиток та вдосконалення системи спеціальної освіти для обдарованих дітей у КНР (Перепада, 2015).

Розробляючи періодизацію генези післядипломної педагогічної освіти (ППО) в Китайській Народній Республіці, Н. Котельнікова (2010; 2011) виокремлює й характеризує п'ять основних періодів:

– період зародження організаційних форм підвищення кваліфікації вчителів (1951–1958 рр.);

– період кризи, викликаній політикою «великого стрибка» і «культурною революцією» (1958–1977 рр.);

– період відновлення та формування системи підготовки та підвищення кваліфікації вчителів (1977–1990 рр.);

– період розвитку післядипломної освіти вчителів як важливої ланки у структурі неперервної педагогічної освіти (1990–1999 рр.);

– період вдосконалення та подальшого розвитку системи післядипломної освіти вчителів (1999 р. – по цей час) (Котельнікова, 2010, 2011).

Підтримуємо дослідницьку позицію Н. Котельнікової та увагу до широкого спектру чинників генези освітньої системи Китаю – політичних, економічних, соціальних, власне освітніх тощо. Але погоджуємося з міркуваннями Чжан Луна (2017, с. 58–59) і також вважаємо, що всі складники системи освіти КНР як цілісного багатогранного феномена проходили спільні шаблі розвитку. Тому відсувати зародження системи післядипломної педагогічної освіти на 1951 р. замість 1949 р. не достатньо логічно. Тим більше, що перші кроки керівництва Нового Китаю з розбудови всеосяжної системи освіти і подолання неписьменності вимагали значної кількості вчителів і термінового підвищення кваліфікації вже наявних.

З нашої точки зору, найбільш плідним є підхід до періодизації становлення і розвитку педагогічної освіти в КНР, сформований у дослідженнях Лу Шаньшань (2012) і Чжан Луна (2017).

Беручи за основу розроблену М. Боєнко періодизацію, Лу Шаньшань уточнює і деталізує її. Так, дослідниця абсолютно обґрунтовано переносить початок нового, сучасного етапу розвитку педагогічної освіти в КНР, наступного за відновленням після руйнацій, спричинених «культурною революцією», з 1981 р. на 1985 р. Зроблено це на тій підставі, що саме у травні 1985 р. Центральний Комітет Комуністичної партії Китаю та Державна Рада КНР прийняли постанову «Про реформу системи освіти» (ЦК КПК, Державна Рада КНР, 1985, с. 34). Лу Шаньшань переконливо доводить, що саме з прийняттям цієї постанови розпочалися системні трансформації в руслі соціалістичної модернізації, спрямовані на підвищення освітнього і культурного рівня китайського народу, підготовку необхідної кількості кваліфікованих спеціалістів (Лу Шаньшань, с. 62–63).

Зрештою, аналіз зрушень у формулюванні мети, визначенні завдань, добору принципів і конструювання змісту підготовки вчителів дає підстави Лу Шаньшань виокремити шість етапів розвитку системи педагогічної освіти в КНР:

1949–1956 рр. – становлення педагогічної освіти в умовах соціалістичних перетворень, коли відбувалась кардинальна трансформація системи підготовки вчителів, яка залишилась від попередніх епох, на абсолютно нових ідеологічних і методологічних засадах;

1957–1965 рр. – розвитку професійної компетентності вчителів в умовах всеосяжного соціалістичного будівництва, який прийшов на зміну екстенсивному нарощуванню контингенту вчительських кадрів на попередньому етапі;

1966–1976 рр. – руйнування системи підготовки вчителів у період «культурної революції»;

1977–1984 рр. – відродження системи педагогічної освіти, коли відбувалося відновлення знищеного в попереднє десятиліття вчительського контингенту та відродження високого престижу педагогічної праці;

1985–1998 р. – прискореної модернізації системи освіти в умовах переходу до інформаційного суспільства, коли знову на порядку денному постало завдання підвищення рівня кваліфікації вчителів;

1999 р. – наш час –нинішній етап розбудови відкритої системи неперервної педагогічної освіти, коли на державному рівні сформульовано нову мету підготовки вчителя: забезпечити особистісно-професійне

становлення компетентного педагога-дослідника, здатного до навчання упродовж життя (Лу Шаньшань, 2012).

Утім, становлення і розвиток системи художньої освіти як підсистеми цілісної системи освіти в КНР ще не знайшло належного висвітлення у наукових дослідженнях.

Метою статті визначаємо огляд історії і створення на цій основі періодизації розвитку системи художньої освіти в КНР.

Виклад основного матеріалу статті. Уже стала традиційною думка, що сучасна китайська академічна мистецька освіта заснована на західній моделі навчання живопису, і ця модель західної живописної освіти має визначальний вплив на сучасне китайське мистецтво. Починаючи з проголошення Китайської Республіки (1912 р.), суперечки про «традиції і сучасність», «передові та відсталі», «вестернізацію та націоналізацію» навколо розвитку китайського мистецтва й художньої освіти безрезультатно ведуться вже понад сто років. Насправді ж китайський і західний живопис – це дві абсолютно різні системи (刘洋, 2011; 施建华, & 王东方, 2007).

Західний світогляд, сформований переважно матеріалістичною наукою, виступає за точне, натурне відображення матеріального світу, що веде до акценту на реалізмі в мистецтві і формує західну реалістичну художню традицію (施建华, & 王东方, 2007).

Мистецтво ж китайського живопису є концентрованим уособленням національної культури та естетичної психології та базується на багатих традиціях філософські думки. Світоглядна позиція сполучення інь і янь у традиційній китайській філософії – це не лише інтерпретація «Дао» древніми, а й спосіб пізнання, осягнення світу в широкому розумінні, у всій його багатоманітності й цілісності, єдності й суперечливості. Цей унікальний погляд визначає, що китайське мистецтво з самого початку звертає увагу на ціле, залучаючи суть і сутність, а не зосереджується на деталях зображення «подобі» (刘洋, 2011).

Різні мистецькі традиції на Сході та Заході визначають і різні методи мистецької освіти.

Художня освіта Китайської Народної Республіки продовжує та розвиває надбання попередніх періодів. На початку ХХ століття по всьому світові, і в Китаї зокрема, виникли різноманітні нові культурні течії, погляди, школи. Під

впливом пропаганди «нової культури» та естетичного виховання одна за одною відкривалися різні приватні та державні нові художні школи. Поступово нова система художньої освіти стала професійною. Обстановка школи, структура навчальних дисциплін, педагогічні підходи та методи навчання – все це набуло нового вигляду (王天, 1998; 徐应枝, 2007; 文康凌, 2019). Понад 20 років – від перемоги революції 1911 р. до початку повномасштабної Війни опору проти Японії у 1937 р. – це історичний період, коли китайське суспільство прагнуло відійти від традицій, які деколи гальмували розвиток, та перейти до сучасності, історичний період, коли нова художня освіта стрімко розвивалася і дала плідні результати (王亚杰, 2011; 徐应枝, 2007; 文康凌, 2019). Час відстоювання права китайської нації на існування і збереження самобутності вимагав, щоб художня освіта відігравала важливу роль у боротьбі за національний порятунок та соціальну революцію. Велика кількість молодих митців прибули до антияпонських базових районів, очолюваних Комуністичною партією Китаю. Це стимулювало розвиток революційної художньої освіти в антияпонських базових районах та звільнених районах (金丹, 2003; 全泉, 2007; 徐应枝, 2007; 文康凌, 2019).

Заснована у 1938 р. в Яньань (міський округ у провінції Шеньсі) Академія мистецтва та літератури («Лу І») стала першою революційною художньою школою нового типу. Заклад освіти встановив шкільну політику, виходячи з реальності революції, поєднуючи теорію з практикою, поєднуючи освіту з виробництвом та працею та будучи тісно пов'язаним із суспільством. Художня освіта в «Лу І» відображала погляди Мао Цзедун та політику Комуністичної партії Китаю щодо мистецтва. У 1942 р. Мао Цзедун опублікував працю «Мова у Форумі літератури та мистецтва в Яньані» (далі скорочено «Мова»), в якій чітко проголосив, що «мистецтво служить політиці» і водночас «мистецтво служить робітникам, селянам і солдатам». Як класика китайської революційної теорії мистецтва, «Мова» має далекосяжний вплив і досі до певної міри регулює розвиток китайської літератури та мистецтва, включаючи художню освіту (金丹, 2003; 王天, 1998; 徐应枝, 2007).

Після утворення Китайської Народної Республіки в 1949 р. образотворче мистецтво як важлива частина національної освіти стало більш актуальним. Одним із важливих кроків на шляху створення нової освітньої системи стало відновлення та модернізація художньої освіти. Народний режим отримав у

спадок систему освіти, що залишилася від старого Китаю, і повністю перетворив старі освітні установи та систему навчання, щоб зберегти і поширити спадщину революційної традиції «Лу І», служити політиці, служити робітникам, селянам і солдатам, і служити національним та народним традиціям (金丹, 2003; 王天, 1998; 徐应枝, 2007).

Вимогою часу стало перетворення та реконструкція старих художніх академій на заклади, що відповідають новій системі. Це стимулювало виникнення у різних місцях великомасштабних художніх академій, що і сьогодні формують основу вищого рівня художньої освіти в Новому Китаї. Центральна академія витончених мистецтв, Центральна академія витончених мистецтв (нині Академія витончених мистецтв Університету Цінхуа), Східно-китайська філія Центральної академії витончених мистецтв (нині Китайська академія мистецтв), Академія витончених мистецтв Лусюнь, Академія витончених мистецтв Тяньцзінь, витончених мистецтв, Академія витончених мистецтв Хубей, Коледж і місцеві художні школи витончених мистецтв Гуанчжоу та звичайні школи спільно створили відносно повну нову китайську систему художньої освіти, що складається з декількох шаблів (全泉, 2007; 王亚杰, 2011).

Водночас художня освіта також стала важливою частиною національної освіти, яка «служить пролетарській політиці» та «служить соціалістичному будівництву». Академії мистецтв розгорнули серію політичних кампаній, обговорюючи політичні та професійні питання, критикуючи течії «мистецтво заради мистецтва», «перевага мистецтва», «чисті технології», та закликаючи до утвердження розуміння суспільної ролі мистецтва, яке служать людям. Навчання мистецтву після створення Центральної академії образотворчих мистецтв успадкувало революційну традицію викладання мистецтва від «Лу І» в окрузі Яньань, зважаючи на сильні сторони викладання мистецтва в оригінальному Пекінському національному художньому коледжі та вбираючи зміст викладання мистецтв у західних академіях. Щоб задовольнити національний попит на кадри для популяризації мистецтва, коледж прагнув розвивати таланти, які опанували базові навички моделювання та можуть задовольнити потреби у різних сферах народного господарства (全泉, 2007; 王亚杰, 2011).

Після 1953 р., з розвитком масштабного будівництва в країні та розширенням педагогічного впливу радянської академії мистецтв, Центральна академія мистецтв змінила свою практику, створивши лише відділення живопису без спеціалізації та перейшла від викладання народного мистецтва до академічного. Тим часом Східно-китайська філія Центральної академії образотворчих мистецтв (колишній Національний художній коледж Ханчжоу) після свого заснування організувала викладачів та студентів для участі в політичних кампаніях, критикуючи непролетарські літературні та художні погляди і течії та критикуючи твори так званої «нової школи», створені під впливом західного модерністського мистецтва. У 1953 р. коледж перейшов від розвитку талантів у галузі народного мистецтва до етапу формальної художньої освіти. Програма школи живопису та скульптури була розширена з 3 до 5 років. У 1955 р. відділення живопису було скасовано і натомість було створено три відділення: кольорової туші, олійного живопису та гравюри. У 1957 р. відділення олійного живопису та живопису тушшю були перетворені на відділ китайського живопису з трьома спеціальностями: фігурний живопис, пейзажний живопис та живопис квітів і птахів з упором на фігурний живопис (全泉, 2007).

У 1950-х рр. система освіти КНР розбудовувалася за зразком радянської. Одночасно було запозичено модель художньої освіти, яка за зразок і еталон обирала радянську художню освіту. У Китаї поширилися практики «відрядження» та «запрошення»: студентів-художників відряджали до Радянського Союзу та соціалістичних країн Східної Європи, художників із Радянського Союзу та соціалістичних країн Східної Європи також запрошували до Китаю для викладання та організації художньої освіти, іноді – для вивчення китайських традиційних мистецьких технік. Так, у 1955 р. радянський художник Максимов відкрив у Центральній академії мистецтв дворічний курс олійного живопису. З наступного, 1956 р., радянський скульптор Кліндухов розпочав проходження дворічного курсу навчання скульптури в Центральній академії мистецтв. Така практика, з одного боку, презентувала в Китаї організаційну модель і зміст формальної академічної художньої освіти на прикладі радянської, з другого, дозволила новій китайській художній освіті продемонструвати і передати іноземним колегам мистецький досвід Стародавнього Китаю.

Проте орієнтація на радянські зразки і запозичення радянського досвіду не перетворили національну школу КНР на «радянську школу», а систему художньої освіти – на «радянську художню освіту». «Революція», «народність» та «націоналізація» мистецтва – непорушні принципи художньої освіти в Новому Китаї. Правило «Минуле служить сьогоденню, а іноземне служить китайцям» переконливо втілено у художній освіті Нового Китаю (杨晶, 2009).

Наприкінці 1950-х рр., зі змінами у радянсько-китайських відносинах, політика партії в галузі мистецтва була скоригована. У 1956 р. Мао Цзедун у бесіді з музикантами наголосив на проблемі національної форми. Політика «дозвольте сотні квітів розцвісти та сотні шкіл розвинути думки» дозволила по-новому подивитися на китайську художню освіту. У 1956 р. на базі кафедри прикладного мистецтва Центральної академії мистецтв була створена Центральна академія мистецтв та дизайну. Тут особлива увага приділялась традиційним ремеслам та народним промислам, а також підкреслювався «національний стиль», цінувалися національні традиції, здійснювалася робота з підвищення національної самосвідомості.

Після заснування Китайської Народної Республіки (Нового Китаю) комуністична партія організовувала та керувала художньою діяльністю через реформу та реконструкцію системи підтримки мистецтва для створення творів, що пропагують багатовікову історію Китаю і роль партії, яка веде китайський народ на шляху опору внутрішньому та зовнішньому гнобленню та боротьби за національну незалежність. Одна за одною були зведені ряд монументальних споруд і громадських будівель, таких як Пам'ятник народним героям, Революційний музей та Великий зал народу. Художники та скульптори з художніх академій створили безліч революційних творів мистецтва на історичну тематику (杨晶, 2009). Це класика нового китайського мистецтва.

Після страшного десятиліття «культурної революції», у нову епоху модернізації та миру курс на «реформи та відкритість» і просування прогресу вивели художню освіту Китаю на новий етап розвитку. В Пекіні у 1979 р. була проведена Національна конференція художньої освіти. Зустріч була присвячена обговоренню того, як реалізувати дух Третього пленарного засідання Одинадцятого Центрального комітету партії, перенести акцент художньої освіти на викладання, підвищити якість освіти і розвивати справу

мистецтва відповідно до програми соціалістичної модернізації. Це проблема виховання великої кількості видатних художніх талантів як народних, так і професійних. Поступово відновлювався порядок викладання в академіях мистецтв. У 1977 р. було відновлено вступні іспити для набору студентів до національного коледжу. У 1978 р. Центральна академія образотворчих мистецтв та Чжецзянська академія витончених мистецтв прийняли на роботу перших після «культурної революції» аспірантів. Центральна академія витончених мистецтв також почала приймати іноземних студентів групами. З того часу заклади вищої художньої освіти Китаю сформували багаторівневу систему, що включає іноземних студентів, зокрема докторантів, магістрантів, студентів, студентів молодших курсів коледжів, студентів просунутих та афілійованих старших класів. Академії мистецтв оновлюють навчальні плани з різних спеціальностей, відбирають та відправляють викладачів, особливо молодого та середнього віку, для навчання за кордоном, післядипломного навчання, підвищення мистецької майстерності та викладацької кваліфікації, обміну досвідом під час гостьових візитів та перевірок. Водночас було започатковано нові спеціальності та створено кафедри для задоволення актуальних потреб розвитку; різні художні коледжі також заснували академічні комітети, різні студії та покращили механізми викладання, наукових досліджень та адміністративного управління.

Масове поширення художньої освіти є неминучою тенденцією. Модернізація потребує великої кількості мистецьких кадрів. Закрита й елітарна художня освіта залишилася в минулому, оскільки більше не відповідає вимогам нової епохи. За останні понад 40 років реформ і відкритості художня освіта в Китаї досягла безпрецедентного розвитку. Академія образотворчих мистецтв значно збільшила свої спеціальні бази, масштаби шкіл швидко розширилися, кількість зарахованих студентів значно збільшилася, а умови викладання, творчості, наукових досліджень та логістики в академії витончених мистецтв були покращені як ніколи раніше. Під впливом уваги країни до освіти у 1990-х рр. у різних місцях було збудовано велику кількість університетських містечок, різко збільшилися розміри Академії витончених мистецтв та суттєво поліпшилося матеріально-технічне оснащення. Сьогодні масштаби та можливості вищої художньої освіти в Китаї є одними з найкращих у світі (李晶, 2014).

Водночас художня освіта також вийшла зі стін вищих професійних коледжів і отримала розвиток у широких колах суспільства, наприклад, у початкових та середніх школах, і навіть художня освіта в ранньому дитинстві, професійна художня освіта та старша художня освіта отримали швидкий розвиток. Наприклад, університети заснували художні академії чи художні інститути, в яких здійснюється художня освіта. Настання ери інформатизації, цифровізації та соціальних мереж, а також застосування високих технологій також значною мірою сприяло розвитку художньої освіти, роблячи поширення мистецтва дедалі зручнішим, а охоплення мистецтвом широких мас населення – ширшим (翟洁, 2010).

Освіта, зокрема художня, дедалі глибше проникає у маси і поширюється ними. Можна сказати, що популяризація художньої освіти сучасними медіа розширила соціальний вплив мистецтва, а також сприяла позитивним змінам у художній освіті. Поле зору та простір мислення художньої освіти більше не є вузьким елітарним, а конотація та поширення художньої освіти значно збагатилися. Художня освіта перейшла від екстенсивного кількісного розвитку до інтенсивного якісного зростання, від утилітарної функції до спрямованості на всебічний розвиток людської особистості, від уніфікованих програм зарубіжного зразка до різноманітних національно орієнтованих тощо (崔毅, 2010).

Проте, за швидкого розвитку художньої освіти основна частина навчальних програм Академії образотворчих мистецтв залишаються надто вузько деталізованими та надмірно підкреслюють особливості, відмінності, ігнорують спільні риси та ігнорують зв'язки. Недоліки ігнорування спільності та зв'язків видів, жанрів мистецтва, художніх технік і мистецьких шкіл стають усе більш очевидними. Бар'єри між різними типами живопису та різними художніми категоріями стали предметом обговорень і пошуку консенсусу на шляху створення дорожньої карти реформи художньої освіти (陈毅, 2003).

З поглибленням реформи вищої художньої освіти відбулися серйозні зміни у професійній структурі науково- та мистецько-педагогічних кадрів, були зламані бар'єри між різними дисциплінами, а різнопланове, міждисциплінарне та крос-профільне професійне середовище зробило вищу художню освіту в Китаї абсолютно новою. Режим чотирьох спеціальностей у художніх академіях – китайського живопису, олійного живопису, гравюри та

скульптури – змінився. На додаток до професійних напрямів живопису та скульптури Центральна академія образотворчих мистецтв також створила професійні відділення, такі як Школа дизайну, Школа архітектури, Школа міського дизайну, Школа експериментального мистецтва та Школа мистецького менеджмент та освіти. У Китайській академії мистецтв є Школа інтермедійного мистецтва, мистецтва дизайну і т. п., у Тяньцзіньській академії витончених мистецтв – школа мистецтва дизайну, мистецтва навколишнього середовища та архітектури, дизайну продуктів, експериментального мистецтва тощо, Академія витончених мистецтв Гуанчжоу має архітектурно-мистецьку школу та школу дизайну (郑奇, & 陈云海, 2005).

У 1980-х та 1990-х роках китайські академії мистецтв активно проводили реформи у галузі викладання. Вони не лише дотримувалися змістового напрямку національного мистецтва та шляхів розвитку реалістичного мистецтва, але також досліджували, вивчали, адаптували до національних особливостей та вбирали прогресивні напрацювання західного мистецтва, з-поміж іншого, західного модерністського мистецтва. На початку 1980-х рр. Чжецзянська академія образотворчих мистецтв відкрила комплексний клас живопису, що поєднує китайський та західний живопис. У 1990-х рр. були послідовно відкриті комплексна студія живопису і комплексне відділення живопису. Дотримуючись нової та відкритої філософії художньої освіти, коледж провів експерименти з реформування ранньої освіти та поступово сформував колекцію теоретичних досліджень, наочних і навчально-методичних матеріалів, інноваційних методів навчання. У національних художніх академіях поступово виявляються переваги Китайської академії мистецтв у галузі всебічної художньої освіти (崔毅, 2010).

Вища художня освіта в Китаї в нову епоху зламала забобони західних академій про нібито «культивування традиційних чи консервативних художників». Вона не лише наділяє студентів міцними мистецькими навичками, а й сприяє розвитку в них широкого художнього бачення та відкритості до нових художніх концепцій. Академія образотворчих мистецтв не тільки успадковує мистецькі традиції, а й сприяє виникненню та розвитку авангардного мистецтва (崔毅, 2010).

У той же час нові медіа, нові матеріали, нові інструменти та нові методи все частіше проникають у сферу художньої освіти, виводячи художню освіту

із кола традиції у бік сучасності. Зокрема, стрімко розвивається дизайнерська освіта. Дизайнерська освіта – це не тільки інтеграція мистецтва та науки, а й інтеграція мистецтва та технологій. Дизайнерська освіта допомагає реалізувати широку соціальну функцію художньої освіти, додати наукового підґрунтя мистецтву та художнього оформлення науці, а також вибудувати місток від традицій до сьогодення. Китайська дизайнерська освіта усуває межі між «чистим мистецтвом» та «практичним мистецтвом» та розвиває новий тип художніх талантів із всеосяжними художніми якостями. Китайська дизайнерська освіта в нову епоху стала не лише важливим індикатором переходу китайської художньої освіти від кількісного до якісного покращення, а й важливим способом реалізації індивідуалізації китайської художньої освіти. Центральна академія мистецтв та ремесл – впливовий коледж дизайну. За довгу практику викладання тут накопичено багатий досвід дизайнерської освіти; Гуанчжоу знаходиться в авангарді реформ і відкритості Китаю, а швидкий розвиток ринкової економіки справив величезний вплив на освіту в галузі дизайну в Академії образотворчих мистецтв Гуанчжоу. Під впливом Центральної академії мистецтва та дизайну (нині Академія витончених мистецтв Університету Цинхуа), Академії витончених мистецтв Гуанчжоу та Інституту легкої промисловості Усі (нині Університет Цзяннань) та інших академій витончених мистецтв, один за одним були створені китайські заклади вищої освіти та художні й дизайнерські факультети чи спеціальності, що зробило сучасну дизайнерську освіту важливою частиною китайської художньої освіти, що в наш час найбільш інтенсивно розвивається (崔毅, 2010).

Великі зміни в концепції соціально-політичної ролі мистецтва в нову епоху сприяли безпрецедентній популяризації та розвитку художньої освіти. Соціальні реформи та відкритість Китаю, ідеологічна емансипація стрімко набирають обертів, міжнародні обміни є частими, а зростання кількості і якості досліджень теорії мистецтва значною мірою сприяло розвитку практики художньої освіти.

Наприклад, на початку ХХ ст. викладання малювання із залученням людей-моделей в Академії образотворчих мистецтв викликало обурення. Знаменита «модельна суперечка» показала інтенсивну турбулентність старих і нових думок у процесі трансформації китайського суспільства від традицій до

сьогодення. Після «культурної революції» у викладанні образотворчого мистецтва відновилося використання моделей. Сьогодні роботи з боді-арту, які тривалий час викликали суперечки у суспільстві, виставлені у національних художніх галереях. Роботи з боді-арту офіційно публікуються Національним видавництвом, ставши символом ідеологічного розкріпачення в нову епоху (文康凌, 2019).

У той самий час теоретичне осмислення мистецтва безпрецедентно активно. Художники висловлюють свою думку щодо низки питань, таких як «відносини між мистецтвом і політикою», «предмет художніх творів», «як просувати художню демократію», «як діяти відповідно до законів мистецтва», «зміст і форма», «самовираження і сутність мистецтва», «усвідомлення соціалістичного реалізму», навіть «націоналізація олійного живопису», «перо і проблема туші китайського живопису». Подібні дискусії не тільки спричинюють суттєві зміни в концепції художньої творчості та теоретичного мистецтвознавчого мислення, а й справляють величезний вплив на художню освіту, закладаючи основу для реформи художньої освіти в Китаї (崔毅, 2010).

Більше того, Академія образотворчих мистецтв створила Школу гуманітарних наук для проведення досліджень у сфері підвищення якості освіти, а обмін теоретичною інформацією та практичним досвідом викладання з високоякісними академічними лекціями та семінарами підвищили академічну якість Академії. Художня освіта – це не просто навчання технологіям, а суттєвий акцент на створення, збереження та поширення мистецтва. Академії мистецтв також активізували започаткування музеїв. Так Художній музей Університету Цінхуа, Художній музей Центральної академії витончених мистецтв, Художній музей Китайської академії мистецтв, Художній музей Академії витончених мистецтв Гуанчжоу та Меморіальний зал школи живопису Лінгнань разом з музеями та художніми галереями за межами кампусу створили широку мережу музейних установ і художніх галерей по всій країні, ставши платформою для якісної художньої освіти, теоретичних досліджень в галузі мистецтвознавства та платформою для практики соціального естетичного виховання (陈瑞林, 2020).

Упродовж понад 70 років з моменту заснування Нового Китаю китайська художня освіта пережила складний процес конфронтацій, зіткнень, поглинання та інтеграції між традиціями та сучасністю, нацією та світом,

місцевим та іноземним, єдиним та різноманітним. Це процес старанного вивчення чужих культур, а також пошуку опори на власну культурну спадщину, дослідження та просуванні чудових національних традицій, а також самобудівництво. Традиції та сучасність, національна орієнтованість і відкритість світові, місцевий колорит і культурна дифузія глобальних масштабів, єдність та різноманітність не ізольовані та антагоністичні, як вогонь і вода. Вони є тими самими інь і янь, різними боками однієї медалі, що співіснують і взаємодіють, унаочнюючи єдність і боротьбу протилежностей. Це надихає китайських художників та викладачів мистецтва старанно працювати для майбутнього розвитку китайського мистецтва та продовжувати рухатися вперед.

Висновки

Аналіз коротко висвітленої історії системи художньої освіти в КНР дає підстави для створення періодизації її розвитку.

Нам імпонує найбільш близька нам за контекстом періодизація розвитку системи професійної підготовки майбутніх учителів, запропонована Лу Шаньшань (2012). На відміну від інших дослідників, авторка взяла за основу не лише події політичного життя китайського суспільства, але й знакові події та сутнісні зрушення у власне освітянській сфері.

У цьому ж руслі рухався Чжан Лун (2017), який, спираючись на напрацювання Лу Шаньшань, висунув припущення, що «прийняття ЦК КПК і Держрадою КНР у липні 2010 р. „Національної середньострокової і довгострокової програми реформ і розвитку освіти (2010–2020 рр.)” може знаменувати початок нового періоду в розвитку системи неперервної педагогічної освіти» (Чжан Лун, с. 8). Нині можемо підтвердити справедливність припущення шановного дослідника і засвідчити, що з 2011 р. розпочався етап, який ми схильні схарактеризувати як етап інноваційного розвитку художньої освіти в Китаї на засадах цифровізації та широкої інтеграції – міждисциплінарних інтеграційних процесів у змісті, соціальної інтеграції у формах, інтернаціональної академічної інтеграції у методах.

Цілком погоджуємося і з точними висновками Н. Джгун (2012) щодо перенесення педагогічної практики СРСР на національний ґрунт китайської системи освіти в 1949–1958 рр., а також щодо «Домінування принципу

китаєцентризму», починаючи з 1958 р. і в період «культурної революції» та пізніше, практично до 1985 р.

Таким чином, основним вважаємо висновок про те, що за часів Нового Китаю національна система художньої освіти у своєму розвитку пройшла сім етапів:

(I) 1949–1956 – етап становлення художньої освіти в умовах соціалістичних перетворень за радянським зразком;

(II) 1957–1965 – етап емансипації від впливу радянської системи художньої освіти та розвитку в умовах всеосяжного соціалістичного будівництва;

(III) 1966–1976 – етап руйнації в роки «культурної революції»;

(IV) 1977–1984 – етап відродження після «культурної революції»;

(V) 1985–1998 – етап докорінної модернізації на засадах принципу відкритості;

(VI) 1999–2009 – етап розбудови відкритої системи неперервної художньої освіти;

(VII) 2010 – наш час – етап інноваційного розвитку на основі цифровізації та широкої інтеграції.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі пов'язуємо з детальним вивченням особливостей мети, завдань і змісту художньої освіти в КНР на кожному з виокремлених етапів її розвитку, а також з виявленням провідних чинників і тенденцій такого розвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Боечко, М. А. (2006). *Становление и современное состояние системы профессионального педагогического образования в Китае* [Неопубл. диссертация кандидата педагогических наук]. Новосибирский государственный педагогический университет.
- Ван, Гуанхуа. (1998). *Основные тенденции развития народного образования Китая после революции 1949 года* [Неопубл. диссертация кандидата педагогических наук]. Казань.
- Ван, Ци. (2012). *Становление и развитие государственно-общественной системы обеспечения качества высшего образования* [Неопубл. автореф. автореферат диссертации кандидата педагогических наук]. Забайкальский государственный гуманитарно-педагогический университет им. Н.Г. Чернышевского.
- Джгун, Н. М. (2012). *Підготовка майбутніх учителів до виховної роботи в університетах Китайської Народної Республіки* [Неопубл. диссертация кандидата педагогічних наук]. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди.
- Ду, Яньянь. (2004). *Развитие высшего педагогического образования в Китае* [Неопубл. диссертация кандидата педагогических наук]. Российский государственный педагогический университет имени А.И. Герцена.
- Котельнікова, Н. (2010). Періодизація історії розвитку післядипломної педагогічної освіти в КНР. *Історико-педагогічний альманах, 1*, 66–71.
- Котельнікова, Н. (2011). Періодизація історії розвитку післядипломної педагогічної освіти в КНР. *Історико-педагогічний альманах, 2*, 78–22.
- Лу, Шаньшань. (2012). *Підготовка вчителів початкової школи в Китайській Народній Республіці* [Неопубл. диссертация кандидата педагогічних наук]. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди.
- Михайличенко, О. В., & Шрестха, О. О. (1996). *Система освіти у сучасному Китаї*. Київський державний лінгвістичний університет; Інститут Схід-Захід.
- Перепадя, Д. О. (2015). *Педагогічна підтримка обдарованих дітей у Китаї* [Неопубл. диссертация кандидата педагогічних наук]. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля.
- Чжан, Лун. (2017). *Особистісно-професійний розвиток учителів у системі безперервної педагогічної освіти Китайської Народної Республіки* [Неопубл. диссертация кандидата педагогічних наук]. ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет" (Слов'янськ).
- ЦК КПК & Державна Рада КНР. (1985, 29 травня). Про реформу системи освіти: Постанова. *Женмінь Жибао*.
- 陈瑞林. (2020). 时代的大纛 历史的丰碑—新中国70年美术教育概述 [Чен Жуйлін. Прапор часу і пам'ятник історії: огляд китайської освіти в області витончених мистецтв за останні 70 років]. *美术 [Art Magazine], 1*. [Китайською мовою]

- 陈毅刚. (2003). 无意识化状态: 对中国美术教育体系发展和现状的思考 [Чень Іган. Стан несвідомості: роздуми про розвиток та поточну ситуацію в китайській системі мистецької освіти]. *艺术探索 [Art Exploration]*, 3. [Китайською мовою]
- 崔毅. (2010). 当今中国美术教育发展及其得失 [Цуй І. Розвиток художньої освіти в Китаї сьогодні та його плюси і мінуси]. *美术大观 [Art Grand View]*, 6. [Китайською мовою]
- 翟洁. (2010). 中国美术教育主流学科教学现状思考 [Чжай Цзе. Роздуми про поточну ситуацію з викладанням основних предметів мистецької освіти в Китаї]. *美与时代(下) [Краса і час (ч. 2)]*, 6. [Китайською мовою]
- 金丹. (2003). 论20世纪中国美术教育目标与课程的转换 [Джин Дан. Про трансформацію цілей китайської художньої освіти та навчальної програми в 20 столітті]. *美与时代 [Краса та часи]*, 12. [Китайською мовою]
- 李晶. (2014). 关于中国美术教育的几点思考 [Лі Цзін. Деякі роздуми про китайську художню освіту]. *鸭绿江(下半月版) [Ялуцзян]*, 3. [Китайською мовою]
- 刘洋. (2011). 浅析民国前期中西美术教育的差异 [Лю Ян. Аналіз відмінності між китайською та західною мистецькою освітою в ранній період Китайської Республіки]. *大众文艺 [Публічна література та мистецтво]*, 12. [Китайською мовою]
- 全泉. (2007). 中国美术教育—在历史的基石上前行 [Цюань Цюань. Школа художньої освіти в Китаї: На наріжному камені історії]. *湖南农业大学学报(社会科学版.素质教育研究) [Журнал сільськогосподарського університету Хунань (Видання соціальних наук. Дослідження якості освіти)]*, 3. [Китайською мовою]
- 施建华, & 王东方. (2007) 略论中国美术教育与世界发达国家的区别—以德国为例 [Ши Цзяньхуа, & Ван Дунфан. Про відмінність між китайською мистецькою освітою та розвиненими країнами світу: Беручи Німеччину як приклад]. *艺术教育 [Художня освіта]*, 11. [Китайською мовою]
- 王天. (1998). 21世纪中国美术教育研究 [Ван Тяньї. Дослідження китайської художньої освіти в 21 столітті]. *中国美术教育 [Китайська художня освіта]*, 1. [Китайською мовою]
- 王亚杰. (2011). 二十世纪前期中国美术教育目的演变初探 [Ван Яцзе. Попереднє дослідження еволюції мети китайської художньої освіти на початку 20 століття]. *陕西师范大学 [Педагогічний університет Шеньсі]*. [Китайською мовою]
- 文康凌. (2019). 浅谈20世纪初期的中国美术教育 [Вен Канлін. Про китайську художню освіту на початку 20-го століття]. *明日风尚 [Мода завтрашнього дня]*, 13. [Китайською мовою]
- 徐应枝. (2007). 从中西美术学院的历史发展看中国高等美术教育现状 [Сюй Інчжи. Розгляд поточної ситуації вищої мистецької освіти Китаю з історичного розвитку Китайської та Західної академії образотворчих мистецтв]. *南京师范大学 [Нанкінський педагогічний університет]*. [Китайською мовою]
- 杨晶. (2009). 浅谈民间美术参与中国美术教育结构的思考 [Ян Цзінь. Коротка дискусія про участь народного мистецтва в структурі китайської художньої освіти]. *老区建设 [Будівництво Старого району]*, 24. [Китайською мовою]

郑奇, & 陈云海. (2005). 关于中国美术教育的几点思考 [Чжен Ці, & Чень Юньхай. Деякі думки про китайську художню освіту]. *南京艺术学院学报(美术与设计版)* [Журнал Нанкінського університету мистецтв (видання мистецтва та дизайну)], 2. [Китайською мовою]

REFERENCES

- Boenko, M. A. (2006). *Stanovlenie i sovremennoe sostojanie sistemy professional'nogo pedagogicheskogo obrazovanija v Kitae* [Formation and current state of the system of professional teacher education in China] [Neopubl. dissertacija kandidata pedagogicheskikh nauk]. Novosibirskij gosudarstvennyj pedagogicheskij universitet. [in Russian]
- Van, Guanhua. (1998). *Osnovnye tendencii razvitija narodnogo obrazovanija Kitaja posle revoljucii 1949 goda* [The main trends in the development of public education in China after the revolution of 1949]. [Neopubl. dissertacija kandidata pedagogicheskikh nauk]. Kazan'. [in Russian]
- Van, Ci. (2012). *Stanovlenie i razvitie gosudarstvenno-obshhestvennoj sistemy obespechenija kachestva vysshego obrazovanija* [Formation and development of the state-public system for ensuring the quality of higher education]. [Neopubl. avtoreferat dissertacii kandidata pedagogicheskikh nauk]. Zabajkal'skij gosudarstvennyj gumanitarno-pedagogicheskij universitet im. N. G. Chernyshevskogo. [in Russian]
- Dzhun, N. M. (2012). *Pidhotovka maibutnikh uchyteliv do vykhovnoi roboty v universytetakh Kytajskoi Narodnoi Respubliki* [Training of future teachers for educational work in universities of the People's Republic of China]. [Neopubl. dysertatsiia kandydata pedahohichnykh nauk]. Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody. [in Ukrainian]
- Du, Jan'jan'. (2004). *Razvitie vysshego pedagogicheskogo obrazovanija v Kitae* [The Development of Higher Teacher Education in China]. [Neopubl. dissertacija kandidata pedagogicheskikh nauk]. Rossijskij gosudarstvennyj pedagogicheskij universitet imeni A. I. Gercena. [in Russian]
- Kotelnikova, N. (2010). Periodyzatsiia istorii rozvytku pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity v KNR [Periodization of the history of postgraduate pedagogical education in China]. *Istoryko-pedahohichnyi almanakh* [Historical and pedagogical almanac], 1, 66–71. [in Ukrainian]
- Kotelnikova, N. (2011). Periodyzatsiia istorii rozvytku pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity v KNR [Periodization of the history of postgraduate pedagogical education in China]. *Istoryko-pedahohichnyi almanakh* [Historical and pedagogical almanac], 2, 78–22. [in Ukrainian]
- Lu, Shanshan. (2012). *Pidhotovka vchyteliv pochatkovoї shkoly v Kytajskii Narodnii Respublitsi* [Training primary school teachers in the Chinese People's Republic]. [Neopubl. dysertatsiia kandydata pedahohichnykh nauk]. Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody. [in Ukrainian]

- Mykhailychenko, O. V., & Shrestkha, O. O. (1996). *Systema osvity u suchasnomu Kytai* [The education system in modern China]. Kyivskyi derzhavnyi lnhvistychnyi universytet; Instytut Skhid-Zakhid. [in Ukrainian]
- Perepadia, D. O. (2015). *Pedahohichna pidtrymka obdarovanykh ditei u Kytai* [The pedagogical support of gifted children in China]. [Neopubl. avtoreferat dysertatsii kandydata pedahohichnykh nauk]. Skhidnoukrainskyi nats. un-t im. Volodymyra Dalia. [in Ukrainian]
- Zhang, Long. (2017). *Osobystisno-profesiyni rozvytok uchyteliv u systemi bezpererвної pedahohichnoi osvity Kytayskoi Narodnoi Respubliky* [Personal and professional development of teachers in the continuous pedagogical education system of the People's Republic of China]. [Neopubl. avtoreferat dysertatsii kandydata pedahohichnykh nauk]. DVNZ "Donbaskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet" (Sloviansk). [in Ukrainian]
- CCP Central Committee & State Council of the PRC. (1985, May 29). On the reform of the education system: Resolution. *Zhenmin Zhibao*. [in Ukrainian]
- Chen Juilin. (2020). The banner of times and the monument of history: A summary of Chinese fine arts education over the past 70 years. *Art Magazine*, 1. [in Chinese]
- Chen Yigang. (2003). The Unconscious State: Reflections on the Development and Current Situation of China's Art Education System. *Art Exploration*, 3. [in Chinese]
- Cui Yi. (2010). The development of art education in China today and its pros and cons. *Art Grand View*, 6. [in Chinese]
- Zhai Jie. (2010). Reflections on the current situation of teaching in the mainstream subjects of art education in China. *Beauty and the Times (Ch. 2)*, 6. [in Chinese]
- Jin Dan. (2003). On the Transformation of Chinese Art Education Objectives and Curriculum in the 20th Century. *Beauty and the Times*, 12. [in Chinese]
- Li Jing. (2014). Reflections on Chinese art education. *Yalu River (Second Half Moon Edition)*, 3. [in Chinese]
- Liu Yang. (2011). A brief analysis of the differences between Chinese and Western art education in the early period of the Republic of China. *Popular literature*, 12. [in Chinese]
- Quan Quan. (2007). Art Education in China: Forward on the Cornerstone of History. *Journal of Hunan Agricultural University (Social Science Edition. Quality Education Research)*, 3. [in Chinese]
- Shi Jianhua, & Wang Dongfang. (2007) A brief discussion on the difference between Chinese art education and developed countries in the world: taking Germany as an example. *Art education*, 11. [in Chinese]
- Wang Tian. (1998). Research on Chinese Art Education in the 21st Century. *Chinese art education*, 1. [in Chinese]
- Wang Yajie. (2011). A Preliminary Study on the Evolution of the Purpose of Chinese Art Education in the Early 20th Century. *Shaanxi Normal University*. [in Chinese]

- Wen Kangling. (2019). A Brief Discussion on Chinese Art Education in the Early 20th Century. *Tomorrow's Fashion*, 13. [in Chinese]
- Xu Yingzhi. (2007). *The Historical Development of Chinese and Western Academy of Fine Arts and the Current Situation of China's Higher Art Education*. Nanjing Normal University. [in Chinese]
- Yang Jing. (2009). Reflections on Folk Art's Participation in Chinese Art Education Structure. *Old district construction*, 24. [in Chinese]
- Zheng Qi, & Chen Yunhai. (2005). Some Thoughts on Chinese Art Education. *Journal of Nanjing University of the Arts (Art and Design Edition)*, 2. [in Chinese]

Чжао Бейбей

Здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти Харківського
національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0002-9561-9935>

Zhao Beibei

Applicant of the third (educational-scientific)
level of higher education of H. S. Skovoroda
Kharkiv National Pedagogical University

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0002-9561-9935>